

Správa o realizácii Konceptie geoparkov SR

1. Úvod

Geopark je územím predstavujúcim miesta vedeckej dôležitosti nielen z aspektu geologického, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej alebo kultúrnej osobitosti európskeho významu. Je v súlade so stratégiou trvalo udržateľného rozvoja a okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť vrátane vzdelávania, môže byť významným aspektom pre miestny ekonomický rozvoj smerujúci k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu. Geopark musí zahŕňať určitý počet fenoménov s jednotnou dôležitosťou kvôli ich vedeckej hodnote, vzácnosti, umeleckej a výchovnej hodnote, ktoré môžu byť súčasťou archeologického, ekologického, historického alebo kultúrneho potenciálu.

Podľa medzinárodnej organizácie UNESCO je geoparkom územie obsahujúce fenomény zvláštneho geologického významu, určitej zvláštnosti, alebo krásy, ktoré sú prezentované v závislosti od regiónu, geologickej histórie, vzniku a procesov, ktoré ho formovali.

Nová iniciatíva organizácie UNESCO podnietila vznik geoparkov vo viacerých krajinách sveta, Slovenská republika sa k nej pripojila v roku 2000.

Konceptiu geoparkov SR (ďalej len „konceptia“) schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 740 z 15. októbra 2008. Podľa bodu B.1 tohto uznesenia vláda Slovenskej republiky uložila ministrovi životného prostredia realizovať koncepciu pre geoparky v kategórii A a B a predložiť na rokovanie vlády správu o realizácii koncepcie do 30. októbra 2012.

Z hľadiska stavu riešenia a návrhu ďalšieho budovania geoparkov boli v koncepcii vyčlenené 3 kategórie, ktoré sú znázornené na prílohe:

kategória A. Prevádzaný geopark (Banskoštiavnický geopark),

kategória B. Budované geoparky (Banskobystrický geopark, Novohradský geopark),

kategória C. Navrhované geoparky (Dubnícky geopark, Zemplínsky geopark, Sandbergskej pajsťúnsky geopark, Spišský geopark, Silický geopark, Jasovský geopark, Súľovsko-manínsky geopark).

2. Banskoštiavnický geopark

2.1 Prehľad budovania Banskoštiavnického geoparku a jeho charakteristika

Snaha o prezentáciu výnimočných geologických a montanistických hodnôt štiavnického regiónu sa stala motívom pre spracovanie projektov geologických úloh zameraných na zriadenie náučného geologického chodníka, náučnej geologickej expozície a na zriadenie banskoštiavnického geoparku. Obe úlohy realizoval v rokoch 2000 až 2005 Štátny geologický ústav Dionýza Štúra v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia Banská Bystrica, Slovenským bankým múzeom Banská Štiavnica a Katedrou UNESCO pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene.

Širším cieľom zriadenia Banskoštiavnického geoparku bolo zabezpečenie harmonického, vyváženého a trvalo udržateľného rozvoja územia regiónu Banská Štiavnica, ktorý využitím hospodárskeho, demografického a prírodného potenciálu územia zabezpečí ekonomický rast, zvýšenie zamestnanosti, cestovný ruch a skvalitnenie krajiny. Konkrétnymi cieľmi zriadenia geoparku bolo:

- sprístupnenie a podnietenie záujmu odbornej a laickej verejnosti o geologickú históriu, pretváranie krajiny človekom, historické pamiatky a ochranu životného prostredia,
- podnietenie rastu povedomia obyvateľstva k ochrane historického dedičstva Zeme,

- rozvíjanie cestovného ruchu v regióne.

Vytypovaných bolo takmer 1 300 objektov výnimočnej hodnoty banskoštiavnického regiónu, ktoré boli orientované na geológiu, montanistiku a ekológiu a ktoré boli začlenené do záujmových lokalít, náučno-turistických trás, expozícií, cyklotrás a lyžiarskych trás. V rámci riešenia geologických úloh boli v prípravnej fáze vykonané nasledovné aktivity:

- terénna rekognoskácia objektov a trás,
- archívna excerpčia informácií o objektoch,
- identifikácia najvýznamnejších geotopov a baníckych lokalít geoparku,
- digitalizácia získaných údajov,
- textové a grafické spracovanie 300 objektov,
- trasovanie náučných chodníkov a cyklotrás,
- textové a grafické spracovanie náučnej geologickej mapy geoparku,
- spracovanie logickej rámcovej matrice geoparku,
- výroba náučno-informačných tabúl,
- výroba prvkov krajinnej architektúry,
- výroba smerovníkov a značiek.

V rámci realizačnej fázy boli do užívania verejnosti odovzdané nasledovné prvky objektovej sústavy Banskštiavnického geoparku:

Informačné centrum Bergericht a stála expozícia geoparku

Informačné centrum je situované na Námestí Svätej Trojice v Banskej Štiavnici v budove Slovenského banského múzea. Ponúka informácie o zrealizovaných objektoch a náučných trasách geoparku, zabezpečuje sprevádzanie do štólne Glanzenberg a po trasách geoparku, podáva informácie o ostatných expozitúrach Slovenského banského múzea a o ďalších vzdelávacích, publikačných, prezentačných a výstavných aktivitách.

Informačné centrum geoparku pre územný celok cestovného ruchu Štiavnické Bane

Informačné centrum bolo otvorené v spolupráci s Obecným úradom Štiavnické Bane a Združením pre rozvoj regiónu Sitno v priestoroch obecného úradu. Prezentuje stredisko technických a prevádzkových pamiatok, historických budov ako aj jadro banskoštiavnického vodohospodárskeho systému.

Informačné stredisko ochrany prírody Sitno

Informačné stredisko je vybudované v objekte rozhľadne na vrchole Sitna. Ponúka informácie o významných prvkoch krajiny v oblasti geológie, botaniky a zoológie na území Štiavnických vrchov a o objavoch archeologických výskumov v okolí vrchu Sitno.

Dedičná štôlna Bieber

Je súčasťou náučno-turistickej trasy *Piargsky chodník* v územnom centre cestovného ruchu Štiavnické Bane na konci miestnej časti Banskej Štiavnice v Sitnianskej. Má zachovaný zrekonštruovaný kamenný portál s pamätnou tabuľou.

Dedičná štôlna Glanzenberg

Je situovaná v blízkosti centra Banskej Štiavnice a zohrala významnú úlohu v počiatkoch ťažby drahokovových rúd na žile Špitaler pod vrchom Glanzenberg. Štôlna zrekonštruovaná, prístupná pre verejnosť a obnovila sa tradícia fárania významných osobností.

Náučný geologický chodník Paradajs

Má charakter expozície situovanej v prírodnom prostredí okolia vrchu Paradajs. Na devätnástich zastávkach približuje geologickú stavbu a vývoj Štiavnických vrchov a územia štiaavnického stratovulkánu vrátane histórie baníctva, geologických výskumov a vplyvu banskej činnosti na životné prostredie. Trasa je uzavretým okruhom, má dĺžku 3,9 km a prevýšenie 144 m. V roku 2003 bol ako prvý z prvkov geoparku odovzdaný do užívania verejnosti.

Náučná geologická expozícia

Je umiestnená v areáli Banského múzea v prírode, ktorý je jednou z expozícií Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici. Expozícia obsahuje 10 náučno-informačných tabulí a informuje o geologickej stavbe a vývoji územia Slovenskej republiky, jej nerastnom bohatstve, ako aj o historickom a geologickom vývoji Zeme.

Piargsky chodník

Je náučno-turistickou trasou a vedie južnou časťou obce Štiavnické Bane. Na trase je 9 zastávok s náučno-informačnými tabuľami s prezentáciou najvýznamnejších historických banských diel a úpravou drahokovových rúd v oblasti Suchého tajchu.

Piargsky vodohospodársky chodník

Náučno-turistická trasa prostredníctvom 16 zastávok informuje o svetovej unikátnosti banskoštiavnického vodohospodárskeho systému na piargskej skupine tajchov. Chodník začína a končí na hrádzi tajchu Veľká Richňava.

Chodník o ekológii piargských tajchov

Náučno-turistická trasa na 5 zastávkach popisuje život v tajchoch a s tým súvisiacu kvalitu vody vo vybraných tajchoch (Richňava, Bakomi, Krehsengrund, Veľká Windšachta a Evička), ktoré sú súčasťou unikátneho banskoštiavnického vodohospodárskeho systému. Chodník má dĺžku 4,4 km s prevýšením 50 m.

Súčasťou realizačnej fázy Banskoštiavnického geoparku bolo vytvorenie Strediska environmentálnej výchovy spadajúceho pod Slovenskú agentúru životného prostredia, ako aj tvorba mediálnej propagácie, edukačných programov, prezentácií a propagačných materiálov a suvenírov. Stredisko ukončilo svoju činnosť v októbri 2011.

Banskoštiavnický geopark má rozlohu 206,32 km², jeho ochranné územie má rozlohu 601,28 km². Geopark zasahuje do geomorfologických celkov Štiavnické vrchy, Krupinská planina, Javoria, Kremnické vrchy, Vtáčnik a Pohronský Inovec. Situovaný je na území okresov Banská Štiavnica, Krupina, Žiar nad Hronom, Žarnovica, Levice, Zlaté Moravce a Zvolen.

Banskoštiavnický geopark zahŕňa desiatky miest a obcí, ktoré sú zainteresované do rozvoja cestovného ruchu a sú rozdelené do troch zón. Do jadrovej zóny geoparku spadá Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Štiavnické Bane, Ilija, Svätý Anton, Hodruša - Hámre, Voznica a Vyhne. V ochrannej zóne je situovaných 48 miest a obcí a v prechodnej zóne je 63 miest a obcí.

Do územia Banskoštiavnického geoparku zasahuje Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy, v ktorej podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov platí druhý stupeň ochrany.

Vzhľadom na veľkú plošnú rozlohu sa územie geoparku rozčlenilo na 11 územných celkov cestovného ruchu viazaných na strediskové mestá a obce. Pilotne sú spracovávané Štiavnické Bane a Banská Štiavnica, ďalšími územnými celkami cestovného ruchu sú Hodruša - Hámre, Vyhne, Pukanec, Nová Baňa, Levice, Zvolen, Žarnovica, Žiar nad Hronom a Krupina.

2.2 Prevádzkovanie a údržba Banskoštiavnického geoparku

Podľa koncepcie je z hľadiska komplexného riešenia problematiky budovania Banskoštiavnického geoparku nutné v rámci všetkých troch fáz zabezpečiť plnenie aktivít v logickej rámcovej matici nasledovne:

- spracovanie odborných materiálov o hodnotách územia geoparku,
- spracovanie strategických koncepčných materiálov,
- posilnenie medzinárodnej spolupráce s geoparkami začlenenými do Európskej siete geoparkov,

- vytvorenie podmienok pre integráciu do Európskej siete geoparkov,
- vytvorenie manažérskej štruktúry zastrešujúcej aktivity geoparku,
- príprava kľúčových investícií (objektov a lokalít) geoparku pre možné financovanie ich realizácie zo Štrukturálnych fondov Európskej únie,
- organizovanie edukačných programov s cieľom zvýšenia environmentálneho povedomia obyvateľov a návštevníkov geoparku,
- vytvorenie a posilnenie infraštruktúry pre rozvoj cestovného ruchu na území,
- zabezpečenie prevádzky vybudovaných prvkov turisticko-informačnej infraštruktúry,
- propagácia v médiách.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 593 z 3. septembra 2008 k analýze sociálno-ekonomickej situácie okresu Banská Štiavnica a návrhom na zlepšenie v sociálnej a hospodárskej oblasti uložilo ministrom životného prostredia podporiť investičný zámer budovania a údržby tematického parku (geopark Banská Štiavnica). Na základe tejto úlohy bola v rokoch 2009 - 2011 zahrnutá do plánov hlavných úloh Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici prezentácia náučných geologických chodníkov a náučnej geologickej expozície, zabezpečenie činnosti sprievodcov Banskoštiavnickým geoparkom a príprava a tlač propagačných materiálov pre Informačné centrum a stálu expozíciu geoparku.

Do plánov hlavných úloh Slovenskej agentúry životného prostredia bola v rokoch 2009 - 2011 premietnutá úloha „Podpora budovania geoparkov v SR osobitne v kategóriách A a B v súlade s ich koncepciou schválenou uznesením vlády Slovenskej republiky č. 740/2008“, ktorá zahŕňala nasledovné aktivity:

- spracovanie územia Banskoštiavnického geoparku v geografickom informačnom systéme, digitalizácia náučno-turistických trás vo všetkých územných celkoch cestovného ruchu,
- realizácia environmentálno-edukačných aktivít (sprievodcovské príručky objektov geoparku a územných celkov cestovného ruchu Pukanec a Hodruša - Hámre, propagačný materiál pre potreby informačných centier, príprava podkladov pre publikáciu „Geotopy Banskoštiavnického geoparku“),
- tvorba koncepčného materiálu „Trvaloudržateľnosť projektu Banská Štiavnica - analýza súčasného stavu Banskoštiavnického geoparku a návrh jeho koordinácie od roku 2009“ a dokumentov „Návrh marketingovej stratégie Banskoštiavnického geoparku“ a „Identifikácia a návrh starostlivosti o lokality Banskoštiavnického geoparku“,
- spracovanie auditu kultúrno-historických fenoménov a prvkov cestovného ruchu,
- nevyhnutná údržba a odstránenie nelesnej krovinej vegetácie na úsekoch náučno-turistických trás v spolupráci s obcami Svätý Anton, Štiavnické Bane, Baďan a Preňčov,
- zmapovanie vodohospodárskeho systému v Hodruši - Hámroch,
- propagácia geoparku v relácii Rádiovíkend pre Rozhlas a televíziu Slovensko,
- články v časopisoch Enviromagazín, Acta Geoturistica a European Geoparks Network Magazine,
- tvorba a aktualizácia webovej stránky.

Na poskytnutie podpory formou dotácie z Environmentálneho fondu neboli v rokoch 2009 až 2011 podporené žiadosti Slovenského banského múzea na realizáciu projektu „Environmentálna výchova v rámci Geoparku Banská Štiavnica“ ani žiadosť Slovenskej agentúry životného prostredia z roku 2011 na realizáciu projektu „Ekologizácia spoločenského povedomia obyvateľov a návštevníkov regiónu Banskoštiavnického geoparku“.

V súčasnosti prevádzkuje Banskoštiavnický geopark záujmové združenie právnických osôb pre rozvoj Banskej Štiavnice a okolia - Región Sitno so sídlom v Preňčove, ktoré združuje samosprávy viacerých obcí, mesta Banská Štiavnica, múzeá a podnikateľské subjekty v regióne. Záujmom združenia je okrem iného pokračovať v započatých činnostiach realizovaných v rámci budovania Banskoštiavnického geoparku. Správcovstvo vybudovaných prvkov

geoparku prešlo do kompetencie Slovenského banského múzea a Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky.

2.3 Možnosti začlenenia Banskoštiavnického geoparku do Európskej siete geoparkov

Podľa koncepcie je medzi vymenovanými aktivitami uvedené aj vytvorenie podmienok pre integráciu do Európskej siete geoparkov, medzinárodná spolupráca s geoparkami začlenenými do Európskej siete geoparkov a vytvorenie manažérskej štruktúry zastrešujúcej aktivity geoparku. Oficiálna žiadosť o zaradenie geoparku do Európskej siete geoparkov musí byť podložená zväzkom spisov, ktoré okrem národnej registrácie a podrobného popisu musí obsahovať tiež celkovú podrobnú ekonomickú analýzu geoparku a podklady k súvisiacemu cestovnému ruchu v intenciách trvalo udržateľného rozvoja.

Do roku 2010 nemal Banskoštiavnický geopark vytvorenú dostatočne vhodnú riadiacu štruktúru, čo bolo významným nedostatkom pri plánovaní a realizácii aktivít zameraných na dobudovanie geoparku v kontexte trvalo udržateľného rozvoja a následnej integrácie do Európskej siete geoparkov. Vstup do tejto štruktúry je podmienený aj existenciou silnej manažérskej skupiny zabezpečujúcej trvalo udržateľné fungovanie geoparku. Potrebné je zhodnotenie realizovanej stratégie, prehodnotenie nového postavenia s dôrazom na udržateľnosť doteraz realizovaných aktivít a spoluzodpovednosť zo strany verejného, mimovládneho a súkromného sektora.

Je nevyhnutné podporovať aktivity koordinácie tak, aby bolo možné v začatom zámere prevádzkovania geoparku úspešne pokračovať. Pri vytváraní predpokladov pre fungovanie geoparku bude veľmi dôležitá intervencia a spolupráca viacerých aktérov v danom území počnúc štátnymi orgánmi, samosprávami, podnikateľmi a končiac záujmovými skupinami rôznych subjektov a občanmi samotnými. V súvislosti so zabezpečením riadenia Banskoštiavnického geoparku združenie Región Sitno prehodnotilo veľkosť územia geoparku a rozčlenilo ho na tri podúzemia, ktoré korešpondujú s územím regiónu zapísaného do Zoznamu svetového dedičstva. Ostatné satelitné územia situované mimo hraníc Banskoštiavnického geoparku, budú môcť byť pre svoju významnú montánnu alebo geologickú charakteristiku taktiež pričlenené ku geoparku.

Významnou aktivitou je tvorba plánu manažmentu lokality Svetového dedičstva Banská Štiavnica a technických pamiatok v jej okolí, ktorý dáva priestor pre štylizáciu manažérskych opatrení zabezpečujúcich starostlivosť o významné prírodné a kultúrno-historické prvky banskoštiavnického regiónu. Územie lokality Svetového dedičstva s jeho ochrannou zónou sa stáva územím aplikácie manažmentu Banskoštiavnického geoparku riadeného združením Región Sitno.

Banskoštiavnický geopark možno hodnotiť ako významnú rozvojovú aktivitu národného významu, ktorá prezentuje prírodné a kultúrno-historické dedičstvo územia s medzinárodným významom. Vybudovanou objektovou sústavou geoparku sa vytvárajú materiálno-technické predpoklady pre širokospektrálne zamerané edukačno-výchovné aktivity, ako aj rozvoj cestovného ruchu v regióne, čím sa zvyšuje jeho spoločensky využiteľná kultúrno-historická hodnota. Tento zámer vhodne prezentuje technické pamiatky v okolí Banskej Štiavnice, čím prispieva k plneniu záväzkov Slovenskej republiky v rámci Dohovoru o ochrane svetového dedičstva.

3. Banskobystrický geopark

3.1 Charakteristika Banskobystrického geoparku

Komplexný projekt budovania Banskobystrického geoparku bol započatý v roku 2005. Jeho hlavným predpokladom bola existencia a využitie množstva geologických, montanistických a na nich nadväzujúcich ekologických fenoménov a historických pamiatok Banskej Bystrice a jej okolia. Geopark je situovaný v okrese Banská Bystrica a v katastrálnom území mesta Kremnica v okrese Žiar nad Hronom. Z hľadiska budovania kultúrnej a poznávacej infraštruktúry sa člení na kľúčové geomontánne oblasti troch kategórií:

- starohorsko-špaňodolinská, ponicko-ľubietovská a kremnická geomontánna oblasť (1. kategória), ktorá je jadrovým územím geoparku,
- mestá Banská Bystrica a Kremnica (2. kategória) ako centrá cestovného ruchu,
- brusniansko-bukovecká a badínsko-tajovská geomontánna oblasť (3. kategória), ktoré sú záujmovým územím geoparku.

Územie Banskobystrického geoparku má zaujímavú a pestrú geologickú stavbu. Ťažba rúd bola v minulosti hlavným faktorom, ktorá ovplyvňovala život v tejto oblasti. Svetoznáma bola najmä ťažba medených rúd v oblasti Španej Doliny, Starých Hôr a hlavne Ľubietovej, ktorá bola pred objavením Ameriky najväčším svetovým ložiskom medi. Po ťažbe týchto ložísk sa zachovalo mnoho montanistických pamiatok, ktoré sú však v mnohých prípadoch v dezolátnom stave. Ide predovšetkým o budovy šacht a hút, klopačky, portály štôlní, veľký význam má aj dômyselný vodovodný systém s dĺžkou približne 40 km.

Do územia Banskobystrického geoparku zasahuje Národný park Veľká Fatra, Národný park Nízke Tatry a Chránená krajinná oblasť Poľana, v ktorých podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov platí druhý a tretí stupeň ochrany.

Oblasť okolia Banskej Bystrice je zaujímavá aj z etnografického hľadiska a možno tu nájsť zachovanú pôvodnú architektúru tunajšieho ľudu nehovoriac o meštianskej architektúre samotnej Banskej Bystrice a Kremnice. Z hľadiska krajinárskeho tu existuje množstvo turistických chodníkov, čo je veľkou výhodou pri budovaní geoparku. Najvýznamnejšími náučnými chodníkmi sú:

Banský náučný chodník Špania Dolina

Náučný chodník s prevýšením 70 m začína v Španej Doline a vedie popri šachtách a štôlniach na vyhladkové miesto na halde Maximilián.

Náučný chodník Donovaly-Šachtička, Špania Dolina

Dĺžka prvej časti z Donoval na Šachtičku je 11,5 km, na trase je 11 zastávok, druhá časť na trase Šachtička - sídlisko Sásová má dĺžku 5,5 km so 7 zastávkami. Náučný chodník Donovaly - Špania Dolina vedie po trase historického banského vodovodu a má 8 zastávok.

Náučný chodník k Harmaneckej jaskyni

Je samoobslužným obojsmerným chodníkom so 7 informačnými panelmi s dĺžkou 1 km a prevýšením 280 m.

Náučný chodník hrebeňom Veľkej Fatry

Má dĺžku 11 km, prevýšenie 420 m a 9 zastávok s východiskami z Tureckej - Líšky alebo z Borišova.

Ďalšími náučnými chodníkmi sú:

- Kordický náučný rodinný chodník,
- chodník Králická tiesňava,
- lesnícky náučný chodník Jozefa Dekreta Matejovie,
- náučný chodník Túfna,
- náučný chodník Rakytovo,
- náučný chodník Okolo pamätníka SNP v Banskej Bystrici,
- náučný chodník Sásovská dolina,
- náučný chodník Šachtička - Sásová,
- náučný chodník Banská Bystrica - Jakub,
- náučný chodník Badínsky prales,

- náučný chodník Mičinské travertíny,
- náučný chodník Po stopách baníckej činnosti Kremnica - Kremnické bane I., II. a III.

Okrem náučných chodníkov je na území Banskobystrického geoparku situovaných 30 turistických chodníkov.

3.2 Doterajšie aktivity pri budovaní Banskobystrického geoparku

Projekt budovania Banskobystrického geoparku bol iniciovaný a pripravovaný aktívnou spoluprácou regionálnej a miestnej samosprávy, odborných inštitúcií na území okresu Banská Bystrica a zástupcov súkromného sektora. V rámci jednotlivých fáz boli uskutočnené prípravné, realizačné a prevádzkové aktivity.

V prípravnej fáze sa uskutočňovala hlavne koncepčná príprava a identifikácia potrieb budovania infraštruktúry geoparku v podobe kľúčových investícií prezentácie a ochrany geoparku. Túto fázu aktivít v prevažnej miere zabezpečovalo Občianske združenie Banskobystrický geomontánný park prostredníctvom projektov, vlastnou činnosťou a činnosťou partnerských subjektov. Najdôležitejšími aktivitami bolo:

- vypracovanie logickej rámcovej matrice geoparku,
- spracovanie auditu územia starohorsko-špaňodolinskej geomontánnej oblasti,
- vypracovanie zámeru projektu „Veľký banský okruh“,
- vypracovanie zámeru projektu „Regionálne geologické a banské múzeum“,
- vypracovanie zámeru projektu „Skanzen Piesky“,
- zameranie montánnych objektov v starohorsko-špaňodolinskej geomontánnej oblasti v globálnej pozičnej sieti,
- spolupráca s vysokými školami pri vypracovaní viacerých architektonických štúdií,
- vypracovanie štúdie trasy „Malý banský okruh“, ktorý spája a označuje najvýznamnejšie historické pamiatky spojené s banskou činnosťou obce Špania Dolina s viacerými lokalitami (Denná štôľňa, banícky dom, Fajtlová - štôľňa Mann, halda Maximilián, šachta Maximilián, šachta Horná Ludovika a stupa Dolná Ludovika),
- vypracovanie štúdie historického hydrotechnického špaňodolinského banského vodovodu s celkovou dĺžkou 35 km, prostredníctvom ktorého boli v minulosti poháňané ťažné stroje, stupy a iné zariadenia v celom špaňodolinskom banskom revíri,
- prieskum využiteľnosti štôľne prekopu Špania Dolina - Piesky, šachty Ludovika, Starej štôľne,
- príprava na realizáciu diela „Historický špaňodolinský banský vodovod Špania Dolina - Dolný Šturec“,
- vypracovanie dokumentácie projektu „Náučný chodník Banskobystrického Permona s prepojením mesta Banská Bystrica s obcou Špania Dolina“,
- geologický výskum starohorsko-špaňodolinskej a ponicko-lubietovskej geomontánnej oblasti,
- spracovanie integrovanej stratégie rozvoja vidieckeho územia Banskobystrický geopark,
- zostavenie informačného systému náučno-poznávacích trás.

3.3. Realizované aktivity budovania Banskobystrického geoparku v intenciách koncepcie

V koncepcii je uvedený návrh na pokračovanie projektu Banskobystrického geoparku s nasledovnými činnosťami:

- realizácia geologických prác,
- dopracovanie odbornej dokumentácie,
- spracovanie strategických koncepčných materiálov,

- vybudovanie manažérskej štruktúry zastrešujúcej aktivity geoparku,
- budovanie zručností a vedomostí v oblasti manažmentu a správy geoparku,
- príprava kľúčových investícií (objektov a lokalít) geoparku pre možné financovanie ich realizácie zo Štrukturálnych fondov Európskej únie,
- organizovanie edukačných programov s cieľom zvýšenia environmentálneho povedomia obyvateľov a návštevníkov geoparku,
- vytvorenie a posilnenie infraštruktúry pre rozvoj cestovného ruchu na území,
- zabezpečenie prevádzky vybudovaných prvkov turisticko-informačnej infraštruktúry.

Budovanie Banskobystrického geoparku zastrešuje od roku 2005 občianske združenie „Banskobystrický geomontánny park“ s aktívnou spoluprácou regionálnej a miestnej samosprávy, odborných inštitúcií na území mesta Banská Bystrica a súkromného sektora. Jeho cieľom je výskumná, odborná, strategická a technická príprava územia na spoločný koordinovaný rozvoj geoparku, vybudovanie a inštitucionalizácia regionálneho partnerstva geoparku s efektívnym systémom komunikácie a funkčnými prevádzkovými vzťahmi a budovanie regionálnej infraštruktúry jadrových a podporných neziskových investícií geoparku.

V rámci realizačnej fázy občianske združenie pri budovaní Banskobystrického geoparku od roku 2009 riešilo niekoľko projektov.

Započalo sa s výstavbou trasy „Historický špaňodolinský banský vodovod“ (Donovaly - Polianka a Staré Hory - Izbica) a trasy „Malý banský okruh“, zriadilo sa miestne banské múzeum v Španej Doline.

Cieľom projektu „Rozvoj vidieckeho územia Banskobystrického geomontánneho parku prístupom LEADER“ bolo vypracovanie integrovanej stratégie rozvoja územia Programu rozvoja vidieka 2007 - 2013, os 4 LEADER, programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí Medzibrod, Brusno, Ľubietová, Povrazník, Strelníky, Pohronský Bukovec, Hiadel', Moštenica, Lučatín v rámci mikroregiónu Nízke Tatry a Rudohorie podľa zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a realizácia propagačných podujatí v území na podporu princípov prístupu LEADER s prezentáciou integrovanej stratégie územia.

Z prostriedkov Environmentálneho fondu bola poskytnutá dotácia v sume 63 699 € na projekt „Geopark Banská Bystrica - zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti“, ktorý bol zameraný na zvýšenie kvality manažmentu pri plánovaní a rozhodovaní o rozvoji priestoru krajiny a prírody, vypracovanie projektovej dokumentácie informačného systému o prvkoch, objektoch a lokalitách geomontánneho významu, zriadenie webovej stránky a starostlivosť o vybudovaný náučný chodník v Španej Doline.

Banskobystrickým samosprávnym krajom boli financované projekty „Štúdiá využitia ekonomického potenciálu Banskobystrického geomontánneho parku v službách vidieckej turistiky“ a „Konceptcia Banskobystrického geomontánneho parku“.

Občianske združenie „Banskobystrický geomontánny park“ propagovalo geopark na festivale Envirofilm v Banskej Bystrici, výstave Agrokomplex v Nitre, na seminároch a v periodikách Enviromagazín, Banskobystrický Permon a v občasníku Klopačka. Občianske združenie zorganizovalo vzdelávanie manažmentu geoparku a usporiadalo regionálnu konferenciu o geoparkoch Banskobystrického kraja. Vytvorená bola animácia rekonštrukcie šachty Ludovika.

Štátny geologický ústav Dionýza Štúra realizoval v rokoch 2008 až 2010 geologickú úlohu „Banskobystrický geopark“ financovanú v rámci príspevku z kapitoly Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky. Cieľom geologickej úlohy bolo prispieť k zriadeniu Banskobystrického geoparku spracovaním textového a grafického materiálu o geologických a montanistických lokalitách územia s pestrou geologickou stavbou a ložiskami nerastných surovín, ktoré boli priemyselne využívané v minulosti. Spracovaných bolo 210 lokalít rôznej vedeckej, edukačnej a estetickej hodnoty formou pasportov v písomnej a elektronickej podobe. Vypracované boli ideové návrhy dvoch náučných chodníkov „Dolina Tajovského potoka“

a „Drienok“. Súčasťou záverečnej správy bol audit historických montánných lokalít zameraný najmä na oblasť Starohorských vrchov, grafické prílohy vo vektorizovanom tvare a interaktívna mapa územia geoparku. Mnohé lokality boli zakomponované do Informačného systému významných geologických lokalít, ktorý je sprístupnený na webovej stránke Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra.

Na podpore budovania Banskobystrického geoparku participovala aj Slovenská agentúra životného prostredia podporou inštitucionálneho a odborného budovania geoparku prostredníctvom spolupráce a koordinácie s odbornými inštitúciami, samosprávami a miestnymi podnikateľmi so zabezpečením manažmentu, marketingu a odbornej činnosti s cieľom podnietiť záujem o prírodné a kultúrno-historické hodnoty geoparku.

V rámci Programu obnovy dediny financovanej z prostriedkov Environmentálneho fondu boli v rokoch 2009 až 2011 v území Banskobystrického geoparku poskytnuté dotácie na nasledovné projekty:

- „Revitalizácia charakteristického krajinného obrazu Španej Doliny, rekonštrukcia pôvodného vzhľadu dominantného prvku historickej krajinej štruktúry - Maximilián haldy“ (pre obec Špania Dolina),
- „Realizácia Náučného chodníka Malachovskou dolinou“ (pre Mikroregión „Pozdola Bystriče“),
- „Revitalizácia Maximilián haldy a krajinného obrazu pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry Špania Dolina“ (pre obec Špania Dolina),
- „Náučný uhliarsky chodník Pod Dingom“ (pre obec Turecká),
- „Náučný chodník Starohorsko-špaňodolinskou geomontánnou oblasťou - časť Veľká Fatra a Starohorské vrchy“ (pre Združenie obcí mikroregiónu Starohorská dolina).

4. Geopark Novohrad - Nógrád

4.1 Budovanie Geoparku Novohrad - Nógrád a jeho charakteristika

Myšlienka vybudovania spoločného slovensko-maďarského geoparku sa zrodila v deväťdesiatych rokoch minulého storočia a jeho projekt bol naštartovaný vypracovaním ideového zámeru v roku 2003, ktorý bol v rokoch 2006 - 2007 rozpracovaný do komplexnej priestorovej a rozvojovej štúdie rozvoja geoparku na území oboch štátov. V roku 2008 vznikli v oboch štátoch združenia, ktorých zástupcovia podpísali medzi sebou Memorandum o spolupráci, začali budovať spoločný manažment územia a pripravovať sa na vstup do Európskej a Globálnej siete geoparkov. Na základe iniciatívy miestnych aktérov vznikol na tomto území geopark, ktorého manažment zintenzívnil koordinačné práce na budovaní geoparku. V roku 2009 bola do Európskej siete geoparkov podaná oficiálna nominačná dokumentácia v zmysle medzinárodných pravidiel. Následne bol návrh posudzovaný expertmi z Európskej siete geoparkov a UNESCO, hlavne z pohľadu spoločného fungovania jednotlivých národných častí v rámci geoparku.

Dňa 27. marca 2010 vo francúzskom Luberone prijal riadiaci výbor do Siete európskych geoparkov (European Geoparks Network) a Globálnej siete geoparkov (Global Geopark Networks) pod patronátom UNESCO prvý medzinárodný (cezhraničný) geopark pod oficiálnym názvom Geopark Novohrad - Nógrád ako 37. člena Siete európskych geoparkov a 66. člena Globálnej siete geoparkov. Slávnostný akt sa uskutočnil na 4. celosvetovej konferencii geoparkov v Langkawi v Malajzii a 14. apríla 2010 bol Geopark Novohrad - Nógrád formálne prijatý a predstaviteľom manažmentu geoparku bol odovzdaný diplom o pripojení sa k celosvetovej sieti geoparkov.

Gestorom budovania geoparku je združenie právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád, ktoré bolo zaregistrované v roku 2008 a jeho zakladateľmi bolo Mesto Filákov a

Mikroregión Obručná. Činnosť združenia je financovaná hlavne z členských príspevkov a z projektových zdrojov. Realizovanými projektmi boli zmapované a vyhodnotené geologické, prírodné a kultúrno-historické hodnoty územia geoparku, bol vykonaný prieskum verejnej mienky a vydané rôzne propagačné materiály. Cieľom združenia je zabezpečenie všestranného rozvoja regiónu, aktivity ktorého sa v minulých rokoch zameriavali hlavne na:

- prezentáciu prírodných, geologických, kultúrno-historických hodnôt regiónu,
- vzdelávacie aktivity a spoluprácu s mladou generáciou,
- budovanie a udržiavanie efektívneho partnerstva s odbornými organizáciami (Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Správa Chránenej krajiny oblasti Cerová vrchovina, Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica, Občianske združenie Oppidum Fileck, Hradné múzeum Filakovo), Banskobystrickým samosprávnym krajom, Technickou univerzitou Košice, katedrou geoturizmu a inými.

Geopark Novohrad - Nógrád sa rozprestiera na ploche 1 598 km², z toho 336 km² je na Slovensku, v priestore od Filakova na Slovensku po Ber v Maďarsku a predstavuje územie bohaté na jedinečné geologické a prírodné hodnoty, kultúrohistorické dedičstvo, ľudové tradície, modernú kultúru či gastronómiu. Zahŕňa územie 28 obcí na slovenskej strane (južné časti okresov Rimavská Sobota, Lučenec a Veľký Krtíš) a 63 obcí na maďarskej strane (severná časť Novohradskej župy) so 167 lokalitami. Na jeho území sa nachádza Chránená krajinná oblasť Cerová vrchovina na slovenskej strane, ktorá bola vyhlásená v roku 1989 a územie Karancs-Medves Tájvédelmi Körzet na maďarskej strane vyhlásené v roku 1990. Obe chránené územia boli vyhlásené predovšetkým za účelom ochrany, zachovania a náučno-vedeckého využitia najmladších sopečných štruktúr v oboch štátoch. Vďaka relatívne mladému geologickému veku ako aj variabilnosti vulkanických štruktúr, sú tieto vhodne využiteľné nielen pre vedecký výskum, ale aj na náučné účely pre širší okruh záujemcov.

Na území Slovenskej republiky sa v 28 obciach geoparku nachádza 44 lokalít, z ktorých sú najvýznamnejšie:

Národná kultúrna pamiatka Filakovský hradný vrch

Hrad bol postavený na zvyškoch okrajového valu krátera maarového typu. Charakter vrstiev vulkanického materiálu možno sledovať na viacerých odkryvoch hradného vrchu, ktoré sú prístupné náučným chodníkom. Odkryté sú vrstevnaté lapilové tufy s bombami bazaltu alebo podložných pieskovcov.

Národná prírodná rezervácia Šomoška

Situovaná je v katastri obce Šiatorská Bukovinka s vrchom priľahlým k maďarskej obci Somoskő, ktorý sa nachádza priamo na hranici s Maďarskom a je k nemu prístup z oboch štátov. Jej súčasťou je morfológicky výrazný odkryv šesťbokej stĺpovitej odlučnosti čadiča označovaného aj ako kamenný vodopád. Na vrchole je gotický hrad Šomoška postavený z bazaltových kvádrov.

Prírodná rezervácia Hajnáčsky hradný vrch

Kuželový Hajnáčsky hradný vrch s výrazným bazaltovým bralom patrí k najvýznamnejším a krajinnársky najhodnotenejším dominantám reliéfu Cerovej vrchoviny. Geologické a krajinnárske hodnoty vhodne dopĺňajú aj historické pamiatky a zvyšky múrov stredovekého hradu.

Národná prírodná rezervácia Pohanský hrad

Najzachovalejší lávový pokrov v Cerovej vrchovine predstavuje bazaltovú náhornú plošinu s parkovou krajinou. Na okrajoch plošiny hradu sú pozostatky kamenného valu z doby Keltov, v skalnom mori sa nachádzajú viaceré nespístupné bazaltové jaskyne.

Prírodná pamiatka Soví hrad

Je výrazným bralom nad obcou Šurice, ktoré predstavuje vypreparovaný vulkanický sopúch tvorený tufovou výplňou.

Národná prírodná rezervácia Ragač

Predstavuje najreprezentatívnejší príklad vulkanizmu v Cerovej vrchovine. Vrchol je tvorený troskovým kužeľom so spečenými bombami, troskami a útržkami lávy. Prítomné sú výskyty chránených a zriedkavých druhov rastlín a živočíchov.

Prírodná rezervácia Steblová skala

Je výraznou dominantou v skupine prírodovedecky a krajinársky hodnotných sopečných kužeľovitých vrchov severovýchodne od Hajnáčky. Stĺpy hrubé 30 až 60 cm sú odkryté do výšky až 50 m. Lokalita je mimoriadne cenná aj z botanického hľadiska.

4.2 Doterajšie aktivity pri budovaní Geoparku Novohrad - Nógrád v rámci prípravnej, realizačnej a prevádzkovej fázy

Konkrétnymi činnosťami do roku 2009 bolo v rámci prípravnej fázy budovania Geoparku Novohrad - Nógrád zabezpečenie finančných zdrojov a ľudských kapacít pre podporu budovania geoparku v rámci projektu INTERREG IIIA „Program susedstva Maďarská republika - Slovenská republika - Ukrajina v roku 2006 - 2008“ a zo systému podpory euroregionálnych aktivít SPERA 2007.

Bola spracovaná komplexná priestorová a rozvojová štúdia geoparku, ktorá predstavuje základný strategický dokument rozvoja územia geoparku zahŕňajúca audit územia, zhodnotenie potenciálu územia, stratégiu rozvoja územia a program starostlivosti o geopark.

Vyhotovené boli pasporty jednotlivých lokalít a inštitualizovali sa orgány geoparku.

V rámci realizačnej fázy boli vykonané nasledovné aktivity:

- výstavba informačného centra a kancelárie Geoparku Novohrad - Nógrád vo Filákovke,
- realizácia vzdelávacích aktivít v mikroregióne Obručná v procese dlhodobého vzdelávania obyvateľov územia geoparku,
- vydanie informačnej mapy a brožúry s 3 jazykovými mutáciami o území geoparku,
- propagácia aktivít v médiách,
- realizácia informačných konferencií o geoparku.

Prevádzková fáza pre tento geopark znamená posilnenie domácej a zahraničnej manažmentovej štruktúry. V prevádzkovej fáze sa postupne realizujú projekty v zmysle akčného plánu a v závislosti od možností domácich a zahraničných zdrojov financovania. Nejde pritom len o projekty na území Slovenskej republiky, kde je žiadateľom geopark, ale aj o spoločné slovensko-maďarské projekty, ako aj projekty realizované v spolupráci s inými subjektmi.

V prevádzkovej fáze bolo do prevádzky uvedené Novohradské turisticko-informačné centrum vo Filákovke, ktoré spolupracuje s Turistickým informačným centrom Rimavská Sobota, Mestským informačným centrom Lučenec, turistickou kanceláriou Tourinform Salgótarján, s mestami Bátorony-terenye a Szécsény, s odborom kultúry a cestovného ruchu Banskobystrického samosprávneho kraja, Správou Chránenej krajiny Cerová vrchovina, so Združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád a Región Neogradiensis a so samosprávami obcí na území geoparku.

4.3 Aktivity pri budovaní Geoparku Novohrad - Nógrád v období rokov 2009 - 2012

V koncepcii sa uvádza, že pre úspešné pokračovanie projektu Geopark Novohrad - Nógrád je nutné aktívne pokračovať v napĺňaní stratégie rozvoja územia geoparku podľa spracovaného dokumentu „Komplexná priestorová a rozvojová štúdia územia Novohradského geoparku“ a realizovať nasledovné aktivity:

- postupné budovanie lokalít vrátane spracovania projektových dokumentácií a realizácií,
- príprava a realizácia investičných aj neinvestičných projektov na podporu rozvoja geoparku (možné financovanie ich realizácie z fondov Európskej únie),
- dopracovanie potrebnej dokumentácie,

- dobudovanie manažérskej štruktúry zastrešujúcej aktivity geoparku a doplnenie zručností a vedomostí v oblasti manažmentu a správy geoparku,
- vytvorenie vzdelávacích programov a pokračovanie v započatých vzdelávacích aktivitách,
- dobudovanie informačných centier,
- posilnenie medzinárodnej spolupráce s geoparkami v Európskej sieti geoparkov,
- vytvorenie Strediska environmentálnej výchovy Novohradského geoparku.

Združením právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád alebo v úzkej súčinnosti so spolupracujúcimi orgánmi, organizáciami a partnermi boli v hodnotenom období vykonávané nasledovné činnosti a marketingové aktivity a realizované tieto projekty:

V spolupráci s maďarskou stranou boli realizované projekty „Rozvoj infraštruktúry Novohrad - Nógrád geoparku“ a „Rozvoj turistickej destinácie Novohrad - Nógrád geoparku“.

V súčinnosti s Banskobystrickým samosprávnym krajom bola vykonaná obnova drobnej infraštruktúry na území geoparku, obnova informačného systému a značení na existujúcich turistických a náučných chodníkoch.

Združením právnických osôb Región Neogradiensis bol s finančnou podporou Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky v rámci Systému podpory euroregionálnych aktivít realizovaný projekt „Geopark Novohrad - Nógrád, príprava turistického chodníka Šomoška, Soví hrad, Pohanský hrad“, v rámci ktorého boli aktualizované informačné tabule a panely náučného chodníka Šomoška a spracovaná štúdia uskutočniteľnosti „Príprava turistického chodníka Šomoška - Pohanský hrad - Soví hrad“.

V rámci Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika - Maďarská republika 2007 - 2013, opatrenia 1.5 „Podpora aktivít posilňujúcich vytváranie partnerstva, sietí a organizovanie školení zameraných na rozvoj programových a projektových riadiacich kapacít“ bol vypracovaný projekt „GeoPart - systematické partnerstvo v záujme integrovaného rozvoja Novohrad - Nógrád geoparku“. Podľa opatrenia 1.3.1 „Podpora aktivít na obnovenie turistických atrakcií a rozvoj spoločných turistických produktov a príslušných organizácií destinácie manažmentu“ bol vypracovaný projekt „GeoTurInf - rozvoj turistickej infraštruktúry Novohrad - Nógrád geoparku“, kde je vedúcim partnerom Novohrad - Nógrád Nonprofit Kft., cezhraničným partnerom Združenie právnických osôb Geoparku Novohrad - Nógrád a projektovými partnermi Mesto Fiľakovo a Obec Čakanovce.

Vypracovaný bol projekt „Svetový geopark Novohrad - Nógrád - odkaz geologického dedičstva pre budúce generácie“ v rámci žiadosti o podporu formou dotácie z Environmentálneho fondu vo výške 42 797 €, ktorý však nebol podporený z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov.

V rámci marketingu a propagácie geoparku boli vykonané nasledovné akcie:

- Združenie obcí (2009): projekt „Mikroregión pri Velických jazerách“ ako hodnotná časť Novohradského geoparku zameraný na osvetovo-propagačnú činnosť samospráv a občianskych združení za zachovanie prírodných hodnôt Poiplia,
- Mikroregión Obručná (2010): projekt „Krajina najmladších sopiek“, projektová dokumentácia pre vybrané lokality Geoparku Novohrad - Nógrád,
- Obec Lipovany (2010): projekt „Úprava centra obce Lipovany“,
- Obec Mučín (2010): projekt „Obnova verejného priestranstva v parku v obci Mučín“,
- Obec Šiatorská Bukovinka (2010): projekt „Zvýšenie kultúrno-hygienických podmienok pre návštevníkov hradu Šomoška“,
- Obec Kalonda (2010): projekt „Revitalizácia centra obce Kalonda pre regionálne aktivity vidieka“,
- Obec Lipovany (2012): projekt „Oprava oplotenia - obecný cintorín Lipovany“,
- Obec Mučín (2012): projekt „Úprava verejného priestranstva v centre obce Mučín“,
- projekt „Prvý medzinárodný mládežnícky tábor na území Novohrad - Nógrád Geoparku“,
- projekt „Týždeň Novohrad - Nógrád Geoparku“,

- slávnostné otvorenie paleontologickej expozície „Noc múzeí“,
- projekt „Palócka Veľká noc na Fiľakovskom hrade“,
- prezentácia lokalít geoparku prostredníctvom putovnej výstavy propagačných panelov,
- propagácia metodickéj príručky a putovnej výstavy vo Fiľakove a v Salgótarjáne,
- mediálna propagácia v regionálnych televíziách v Banskej Bystrici, TVLocall, M1 a M2, v správach Tlačovej agentúry Slovenskej republiky, články v periodikách Fiľakovské zvesti, Enviromagazín, Nový čas pre ženy a v turistickom sprievodcovi Banskobystrického samosprávneho kraja.
- priebežná aktualizácia a dopĺňanie webovej stránky geoparku.

Novohradské turisticko-informačné centrum zhromažďovalo, kompletizovalo a distribuovalo informácie o Fiľakove, o okolitých obciach Geoparku Novohrad - Nógrád a turistických destináciách v oblasti svojho pôsobenia. Zabezpečovalo distribúciu propagačných materiálov mesta a jeho okolia, Hradného múzea a Združenia právnických osôb Geopark Novohrad - Nógrád na vybrané veľtrhy cestovného ruchu prostredníctvom partnerských informačných kancelárií a organizácií, na reprezentačné účely mesta, miestnych občianskych združení a spolkov a pre potreby návštevníkov.

Na podpore budovania Geoparku Novohrad - Nógrád sa podieľala aj Slovenská agentúra životného prostredia podporou inštitucionálneho a odborného budovania geoparku prostredníctvom spolupráce a koordinácie s odbornými inštitúciami, samosprávami a miestnymi podnikateľmi so zabezpečením manažmentu, marketingu a odbornej prezentačnej činnosti.

Geopark Novohrad - Nógrád je najmladším geoparkom na Slovensku, preto mohol použiť výsledky overované na predchádzajúcich územiach, ale aj získaných vlastným prístupom. Aplikoval zmiešaný model riadenia geoparku založený na intenzívnej aktivite samosprávy, miestnych a externých odborníkov územia. Rozvoj geoparku je zabezpečený prostredníctvom kumulácie aktívnej spolupráce samosprávy so súkromným sektorom, na báze vybudovania štruktúr kvalitného manažmentu, financovania ako aj kvalitnej koncepcnej prípravy a strategického plánovania.

5. Záver

Potreba budovania a prevádzkovania geoparkov na Slovensku je zvýraznená v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky z mája 2012, kde sa v kapitole „Starostlivosť o životné prostredie“ uvádza: *Rozvoj spoločenských a hospodárskych aktivít musí rešpektovať a podporovať zachovanie súčasných historických, kultúrnych a prírodných hodnôt ako predpokladu rozvoja ekoturizmu a cestovného ruchu. Vláda zabezpečí rozvoj environmentálnej osvetu a regulovaného cestovného ruchu, čo si vyžiada ďalšie budovanie infraštruktúry so zreteľom na ochranu prírody a krajiny, rozšírenie siete náučných chodníkov, geoparkov, informačných a školiacich zariadení.*

V materiáli „Nová koncepcia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013“ sa uvádza, že najvýznamnejšie montanistické lokality je potrebné dobudovať na skanzeny, múzeá, technické pamiatky a geoparky.

Koncepcia geoparkov v Slovenskej republike uvádza, že z hľadiska finančnej náročnosti na základe indikatívnych kritérií a praktických skúseností vychádza potreba zabezpečiť aktivity budovania geoparkov sumou približne 100 tis. € ročne. Vzhľadom k disponibilným finančným prostriedkom v rámci kapitoly Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky a Environmentálneho fondu nebola suma v tejto výške každoročne poskytnutá na činnosti súvisiace s budovaním a prevádzkou Banskoštiavnického geoparku, Banskobystrického geoparku a Geoparku Novohrad - Nógrád. Je preto potrebné zabezpečiť účinnejšiu spoluprácu medzi Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky a Ministerstvom dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, s vyššími územnými celkami, samo-

správami, záujmovými občianskymi združeniami, Slovenskou agentúrou životného prostredia, Štátnou ochranou prírody Slovenskej republiky a Slovenským banským múzeom.

Dôležitou úlohou bude aktualizácia koncepcie. Vzhľadom na dosiahnuté výsledky je nutné prekategORIZOVANIE skupín A a B. Do kategórie A by mali spadať prevádzkované geoparky s členstvom v medzinárodných sieťach geoparkov a do kategórie B prevádzkované geoparky bez tohto členstva. Doriešiť by sa mali kritériá, kto a za akých okolností môže používať termín geopark a kedy nejaké územie spĺňa podmienky na to, aby mohlo vo svojom názve tento termín používať. Potrebné by bolo vytvoriť Národnú sieť geoparkov Slovenska po vzore ostatných európskych krajín. Na začiatku by Národnú sieť geoparkov tvorili prvé tri funkčné geoparky, ostatné územia, ktoré by chceli budovať geopark, by museli spĺňať kritériá pre členstvo v tejto sieti. Územie, ktoré by chcelo ašpirovať na členstvo v medzinárodných štruktúrach, by muselo byť najskôr členom Národnej siete geoparkov. Národná sieť geoparkov by prípadným adeptom do Európskej siete geoparkov a Globálnej siete geoparkov dávala odporúčania do medzinárodných štruktúr a pomáhala by im s ich prezentáciou na medzinárodnej úrovni. Národná sieť geoparkov by slúžila na koordináciu existujúcich geoparkov, ako aj na prenos informácií z územia o nových aktivitách. Pod jej hlavičkou by sa mohli organizovať rôzne podujatia zamerané na publicitu a osvetu geoparkov.

Ak vláda Slovenskej republiky rozhodne, v aktualizovanej koncepcii bude vytvorený model financovania geoparkov, buď vyčlenením finančných prostriedkov z kapitoly Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, alebo projektovou podporou prostredníctvom Environmentálneho fondu podľa vzoru Programu obnovy dediny. Projekty by hodnotila špeciálna komisia a odporúčala by ich Rade Environmentálneho fondu na pridelenie dotácií.

Okrem prevádzkovaných a budovaných geoparkov sa v niektorých geoparkoch navrhovaných na riešenie začínajú realizovať práce prípravnej fázy ich budovania. Štátny geologický ústav Dionýza Štúra rieši geologické úlohy „Sandbergsko-pajštúnsky geopark“ a „Geologická náučná mapa Zemplínskych vrchov“. Aktivity prípravnej fázy sa začínajú realizovať aj v Geoparku Dubník.